
הלאומיות והאוניברסליות הישראלית במשנת הרב קוק זצ"ל

”ישראל באומות כלב באברים”

(כחרי ב, לו)

**מרכזיות האדם בהוויה • תכונותיה האלוניות של כנסת
ישראל • המוסר האלוני שבישראל • סגולת ישראל היוצרת •
התייחדות וכלליות בישראל • באחרית הימים**

המאמר שלפנינו מנסה להבהיר את השקפתו של הרב קוק זצ"ל בנושא רגיש, ביחס שבין ישראל ואומות העולם. משמעות מיוחדת לנושא זה בתקופתנו, שבה נפגשו יחד שתי תופעות מנוגדות: מצד אחד, עלתה כפורחת תיאוריה גזענית מטורפת, שהביאה הרס לעולם, שאת פירותיה הבאושים אנו אוכלים עד היום; ומצד שני, קם לתחייה העם היהודי העתיק והבלתי מנוצח, עם לבדד ישכון, השומר מאז היותו לעם על יחודו וזהותו הלאומית. ויש התוהים: האם אין היהדות תורה גזענית?

להלן יובאו מדברי הרב זצ"ל בנושא זה, הפיסקאות יוסדרו כך שיתבהרו זו ע"י זו וישלימו זו את זו בתוספת דברי קישור מעטים, ועל כגון זה נאמר: ואידך זיל גמור.

מרכזיות האדם בהוויה

להבנת היחס המיוחד שבין ישראל לעמים, יש להבין תחילה אחד מיסודות המחשבה הישראלית, את האחדות הרוחנית של ההוויה כולה, ואת מקומו של האדם באורגניזם זה. במיוחד מתקשים בהכרת האחדות בתקופות האחרונות, עת הולכים ומתגלים יותר ויותר המרחבים העצומים שבקוסמוס, העולמות המרובים והמרחקים האגדיים שביניהם.

אך "לשוא חושבים בעלי חוג הבטה קצרים, שאחרי החידוש של הציור הקוסמי, בטלה מרכזיותו של רוח האדם, וחפצים הם לומר, שבשביל כך ערך הדת נגרע". והאמת היא, לא רק שלא נפגע דבר, "כי אם נתאדר המחזה. והאחריות המוסרית מתגדלת לפי שילוב הוויה כזה, וזהו ג"כ יתרון מרץ לרוחו של האדם, בהשתלמו" (אורות הקודש, ב, עמ' תלג). שכן "ההכרה הבהירה רואה ברוח האדם חלק מן ההוויה הכללית, כשם שההבטה השטחית רואה בגופו וכוחותיו כן, ומצד רוחו גדול הוא האדם בעולם הרוח, וע"כ הוא תופס מקום חשוב מאוד, ועילוי רוחו והשפלתו, שכלולו וקלקולו, הוא הנושא היותר חשוב לטובי החושבים וההוגים המעמיקים" (שם, ג, עמ' קסג).

עניינה של האחדות הרוחנית הוא "להשכיל, שאור הנשמה של כל יחיד הוא מקושר עם הנשמה הכללית של כל ההוויה כולה, שממנה שואב כל היקום לכל פרטיו את אור השלמתו" (אגרות הראי"ה, א, עמ' שלט).

לפי שעה אין הדבר מובן לכל עומקו, אך "העולם מחכה הוא להתגלות הנפלאה, איך שהאדם והעולם קשורים הם זה לזה, ולפתח ע"י גילוי זה את ההרגשה המאחדת את השנים הללו, ע"י ההופעה שתלך ותתפשט לבאר על ידה את גודל ההפעלה שהראשון פועל על האחרון" (אורות הקודש, ב, עמ' תכח).

במה פועל האדם על העולם?

כשאנחנו אומרים, שהאדם, לא לבד שהוא מושפע מהעולם כולו, אלא הוא משפיע עליו, והשפעתו היא השפעה כבירה עצמית, כללית ורוחנית חיובית, כלומר: לא רק אותה ההשפעה החלקית

שאנו רואים שהאדם מכריח כוחות הטבע להשתמש לרצונו, הקיטור, האש, המים החשמל וכאלה עושי דברו, כי כל זה הוא רק בחלק מוגבל ושטחי. כי אם העצמיות אשר להעולם, בכל מילואה ובכל היקפה, מתייחסת אליו יחס של שעבוד ושל קבלת השפעה, ככה תאמר חכמת הרזים, ובהיותנו אומרים ככה, הרינו גוזרים לומר שיש מזיגה עצמית בין הנשמתיות שהיא פועלת בעולם כולו לנשמתיותו של האדם. וכשאנו אומרים, שהאדם בהתעלותו, כשרואים ששם ה' נקרא עליו, יראים ממנו, שבעלי חיים וכוחות הטבע מוכנים לעבדו, עם אבני השדה בריתך וחית השדה השלמה לך, כשבני אדם פראים, חזקי מצח, נכנעים מפני הוד אצילות שבנשמה מלאה חכמת אלוקים, וכבוד מוסר שדי ויראת שמים, הכל מוליך אותנו למקום אחד, שלא יש נשמה בודדת, גרגרית, גדועה, בהויה כולה, אלא הכל מחובר, משורג וארוג. (שם, שם, עמ' שלט)

ומתוך שצורך החיים הכלליים אגוד הוא ביחד, כשמתעלה האדם "באמת לא את עצמיותו לבד האדם מעלה ברוממותו המקודשת, בעת אשר חדות אלוקים עליונה תמלאהו, בעת שרוח הקודש מקשקש לפניו כזוג, ולבו מלא על כל גדותיו אהבה לכל היצור, כי אם את הכל הוא מעלה, את כל הנשמה, כל החי, כל היש" (שם, שם, עמ' שמא).

עד כדי כך מגיעים הדברים, עד כי:

בכל רגע שאנו מוסיפים אור בנשמתנו, אם רק נשים דעתנו שלא על עצמנו בלבד אנחנו חשים, כי אם על כל ההויה, כי 'כל פועל ה' למענהו', מוסיפים אנו השלמה וחיים בכל; והצדיק מוסיף על ידנו אומץ בעבודתו, והרשע מתמתקת רשעתו באיזה מדה, והרהורי תשובה באים לו, ואפילו הבהמות והחיות מתבסמות לפי ערכן, ואפילו היצורים הנוטים להזיק ולהחריב מתעדנים ומזדככים, מזיו הקדושה הנוספת ע"י נשמה אחת השמה לב באמת על הכלל כולו, ואין צריך לומר גודל האור המתוסף בצחצחות העליונות בנשמות, ובכל המדרגות של העולמות הרוחניים, שאין קץ ליופים והוד קדושתם וחמדתם (אגרות הראי"ה, עמ' שלט).

כלל זה הוא גם המודד למדרגתו הרוחנית של האדם.

כל מה שהאדם מתעלה יותר בצורתו הרוחנית, מרגיש הוא יותר את הערך הגדול של הרבים. הציבור מתחיל להיות חי בתוכיותו, בלבבו ועומק רצונו הוא מרגיש את הצרכים הרבים של הציבור, את גודל הערך של החיים המפעמים בכללות הציבור, והוא עומד כולו לעיני רוחו בדמות חטיבה אחת. הוא מרגיש את המציאות הממשית של הציבור, ומתמלא אליו אהבה וכבוד אין קץ" (אורות הקודש, ג, עמ' קנז).

על כן, "מי שמרגיש שמחשבת האחדות היא קרובה לרוחו, והציור של קישור כל העולמות כולם בכל האופנים הוא מעסיק את דמיונו והבנתו, הרי הוא משרשם של גדולי עולם, שעיקר עסקם הרוחני הוא הקישור הכללי של כל ההויה, ושלוש עולמים האמיתי, ואל יסוג אחור משום מחשבה גדולה, ויגבה לבו בדרכי ה'. אעפ"י שלפעמים נדמה לו כאילו רודף גדולה וכבוד, יראה כמה שאפשר לזכך את מחשבתו בלתי לה' לבדו, לעשות רצונו בעבודתו, לגלות אור יחודו בכל העולמים, וממילא יערה עליו רוח ממרום לזיכוכ המעשים והתכונות בתכלית הזיכוכ" (שם, עמ' שכה).

"העוז והענוה לחי עולמים", ולכן אין הרגשת החוסן של אלו הגדולים מביאתם לידי הרגשת גדלות, אדרבה "יודעים הם ישרי הלב וצדיקים עליונים, שהם הם הנם צנורות שפע החיים ליקום כולו, מרגישים הם את גלי ההשפעה של הטוב שיוורד עליהם ועל ידם בעולם, והרגשתם זאת מלבשתם ענוה ויראה, ומביאתם להתעלות תמיד בזוהר השכל וביקר התכונות" (שם, שם, עמ' קנו).

אחד מביטוייה של ענווה זו היא ההתבטלות בפני הכלל, עד כדי נכונות לסבול יסורים כדי להביא לעליתו של הכלל.

הצדיקים הגדולים כוללים בנשמתם את הכל, ויש להם כל הטוב של הכל, וגם כל הרע של הכל, וסובלים יסורים בעד הכל, ומקבלים עונג מהכל, ומהפכים את כל הרע של הכל לטוב, ומתוך שהם מתמתקים ע"י היסורים שהם סובלים, הכל מתמתק על ידם, כי בשרש נשמתם נמצא כח של סעיפי הנשמות הרבות מאוד,

שהצדיקים הם יסודם (שם, שם, עמ' קנג).

וכאן מתחילים אנו לעלות במסילה העולה לבית ישראל, שכן ההכרה באחדות הרוחנית שבהוויה ובמרכזיותו של האדם, המוכרת לצדיקי עולם, מונחת ביסודה של כנסת ישראל.

ההתגלות על דבר גודל ערכו של האדם, על השפעתו הגדולה בשפעת החיים שלו, בגודל רוחו, ברצונו והופעת שכלו על ההווה, על כל היש, זאת היא חטיבה מיוחדת לישראל. רחוק רחוק מאוד הוא העולם כולו מהכרה זו. הכל חושבים שהאדם ביחס למציאות הוא רק פסיבי, מושפע ולא משפיע, אבל הקטנה זו אין לה כל ערך באמת (אורות, עמ' קסט).

תכונותיה האלוקיות של כנסת ישראל

הנטיה לאחדות ולכלליות יסודה בתכונותיה האלוקיות של האומה: "יסוד חכמת ישראל האמתית הוא ההכרה בערך האלוקי של נשמת האומה" (חזון הגאולה, מאמר "נחמת ישראל" עמ' צו), ומטרתם של ישראל לפרסם שם אלוקים בעולם: "עם זו יצרתי לי תהילתי יספרו" (ישעיהו מג, כא). "ישראל מספרים תהלת ה', כח הגבורה העליונה, במלוא תפארת מעשיו בכל מקומות ממשלתו מעולם ועד העולם, ומרומם על כל ברכה ותהילה, זהו גורל ישראל" (אורות, עמ' יח); ובלשון הנביא "ואתם עדי נאום ה' ואני אל" (שם, שם, יב) ואמרו על זה חז"ל - אם אתם עדי אני אלקים ואם אין אתם עדי - כביכול אינני אלקים (ילק"ש ישעיהו רמז תנה). התכונות האלוקיות אינן ביחידה בלבד, הן מונחות ביסוד נשמתה הלאומית. "ישנם בעולם חסידים, פילוסופים, אנשי קודש ואנשי אלוקים, אבל אין בעולם אומה, שנשמתה העצמית לא תוכל להשתלם כי אם ע"פ המגמה של האידיאה האלוקית העליונה בעולם, כי אם ישראל" (אורות, עמ' נ).

ובכך נבדלת תכונת נפשה של כנסת ישראל מתכונת הנפש של כל אומה אחרת.

"בכל עם ולשון הנקודה הפנימית של חפץ החיים הקבוציים, מיוסדת היא על התוכן הכלכלי לכל צורותיו, ביסוד הדאגה הפנימית השרויה

בקרב האדם לבצר את מעמד חייו הגשמיים... אמנם בישראל מונחת התכונה האלקית במעמקי טבע נשמת האומה" (שם, עמ' טד). **ופירושו של דבר, התאמה גמורה בין הרצון האלוקי לרצון הגנוז באומה.**

"זיווגא שלים דכנס"י בקב"ה, היינו: השתוות הרצון שמתגלה באומה בכללה, ביסוד נשמתה, עם התגלות הנטיה האלוקית ביסוד ההויה בכללה. וכל שיוצא יותר אל הפועל התגלות כנס"י, ושיוויה אל האור האלוקי של חפץ שלמות ההויה, כן ההתאמה יותר נפלאה" (שם, עמ' קמא). **מכאן, שכל תכונותיה של האומה ביסודם אלוקיים הם,** "השכל הישראלי מצד מקור מחצבו הרוחני האלוקי הוא שכל אלוקי ורצונו, רצון אלוקי הוא" (שם, עמ' טד).

סיבת הדבר היא דבקותה התמידית במקור חייה, "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם, חיים כולכם היום" (דברים ד, ד). "כנסת ישראל בעומק חפצה איננה מחולקת מהאלוקות כלל, היא מלבשת את האלוקות המתגלה שבעולם הכללי" (אורות, עמ' קלט). **וכשם ש"כל הגדרה באלוקות מביאה לידי כפירה" (שם, עמ' קכד), מפני שהיא מצמצמת את האין סוף, כך "כל הגדרה כזו לגבה (-של כנס"י) היא קיצוץ בנטיעותיה ודוגמא להקמת פסל ומסכה לשם הצביון האלוקי."**

על כן: "טועים הם המבקשים להגדיר את היהדות בהגדרות ידועות מצד נשמתה ותוכנה הרוחני, אעפ"י שאפשר להגדירה מצד תוכן הגלוי והמוחש ההסטורי שלה. היא כוללת כל בנשמתה. וכל הנטיות הרוחניות הגלויות והנסתרות, צפונות הן בה הכללה עליונה, כמו שכלול הכל באלוקות המוחלטת" (שם, עמ' קכט). **לכן "כנסת ישראל היא תמצית ההויה כולה וכו'.** היא הגילוי הרוחני העליון שבההויה האנושית. כשם שאין להתפלא על אשר במוח ובלב ישנם גילויי חיים כאלה שדוגמתם אין אנו מוצאים בכל הגויה כולה, כן אין להתפלא על גילויי החיים של הפליאות, הניסים, הנבואה, רוח הקודש במעלתו העליונה, התקוה הנצחית, הנצחון על כל מפגע, שהם מתגלים בצורה עליונה, המפליאה את כל לב הוגה וכל מוח חושב" (שם, עמ' קלח).

על כן שייכת כנסת ישראל תמיד למרכז האנושיות, בזמן שפלוחה כמו בזמן גדלותה, ורישומה ניכר תמיד. "האומה שהיא יונקת מן הכל, ממקור

הכל, ממה שהוא למעלה מן הכל, היא מנצחת את הכל, כובשת היא כשנכבשת, מנצחת היא כשהיא מנוצחת, מקובצת היא בפיזור ומושלת בשעבודה" (אורות הקודש, ב, עמ' ש).

המוסר האלוקי שבישראל

אחד מביטוייה הבולטים של התכונה האלוקית הוא המוסריות, ולא מוסר אנושי, אלא מוסר אלוקי דווקא. "כנסת ישראל מיוסדת היא כולה על בסיס של המוסר האלוקי העליון" (אורות, עמ' קמג), החל מאברהם שידעו הקב"ה כאב 'אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט' (בראשית יח, טו).

ואף "אנו, כלומר כנסת ישראל, רוצה לחיות דוקא מפני התכלית המוסרית שיש בההויה בכללה. ומתוך שאנו מכירים בקרבנו, שההתרכזות של החיים היא לנו המגמה המוסרית הכללית, מתוך כך אנו בטוחים שבחינו נהיה מסייעים להשלמתה. אם בפעם אחת היתה אבודה ממנו כליל המגמה המוסרית של ההויה, אז היינו אובדים לגמרי את שאיפת החיים... הננו אוהבים את המגמה המוסרית העליונה שבהויה, כשם שהננו אוהבים את עצמנו, ויותר ממה שהננו אוהבים את עצמנו" (אורות, עמ' קלט).

ושוב, אין זה ענין ליחידים בלבד:

אצל העמים כולם, יכולים, לפי מצב ההויה שבאנושיות, רק יחידים להיות מתנשאים למדרגת הצדק, אבל אין מעמד לשום אומה בעולם שיהיה הצדק חותמה, ושיהיה היושר האלוקי שאיפתה היותר אדירה ופנימית, כי אם עם ה' אלה. אנחנו הננו מוצאים את עצמינו מצד טבע לאומנו, כי החפץ הנשא לצדק האלוקי שישלוט בקרבנו ובעולם - זהו אדיר חפצנו הכללי. הרגש הנשא הזה, דופק בחזקה בחיינו היותר פנימיים, וכל מי שרוצה לחוש את נשמתו הישראלית ימצא אותה כשיבקשנה בקרבו פנימה. זהו שרש אהבת אלקים הצפונה בלבבנו ובנפשנו פנימה (עקבי הצאן, "המחשבות").

שלא לא ימצא האדם בפועל, את היתרון המוסרי שלנו עכשיו,

נאמר לו: כשתבקש בכללות האומה בודאי תמצא. ולא עוד, שאין הדבר תלוי ע"פ הצדק שבפועל, שישנם כמה דברים המונעים והמעכבים אותו להופיע בגלוי, כי אם על פי כשרון הצדק הגנוז בכח בכלל האומה, והכשרון הזה הוא כל כך גדול ונשגב, עד שהוא עולה למרום הצדק האלוקי, וחפץ דוקא בצדק עולמים (שם, שם).

ורשאים אנו לבחון את ישראל לאו דוקא ע"פ הצדדים המעשיים. שלא תמיד מתגלים הם בשלמותם, אלא ע"פ התכונה הפנימית, כי "המוסר איננו מתרכז רק במעשים טובים של המובן החברתי בלבד, המוסר הוא ראשית הכל תכונה פנימית עדינה, שוכנת בנשמה לבקש את הטוב המוחלט, להיות בעצמו טוב, להיות דבק אל הטוב" (אורות, עמ' קלו). וזה ההבדל בין ישראל לעמים, הוא איננו מתחיל בדיבורים אודות האחדות האלוקות "שזה דבר שיוכל להאמר גם מכל עם ולשון, כי אם מצד התכונה האלוקית הפנימית של אהבת היושר והצדק, והשאיפה האמיצה להאידיאליים האלוקיים הללו ברום עוזם" (שם, עמ' קמח).

ואכן חדירה לעומק פנימיותה של נשמת האומה מבררת, שתכונה זו היא תמצית ישותה של היהדות. "עצמות החפץ של היות טוב לכל, בלא שום הגבלה כלל, בין בכמות הניטבים, ובין באיכותו של הטוב, זהו הגרעין הפנימי של מהות נשמתה של כנסת ישראל, זאת היא ירושתה ונחלת אבותיה" (אורות, עמ' קלט).

שתי התכונות המהותיות, תכונת האחדות והכללות והתכונה המוסרית, דרות כאן בכפיפה אחת, משום כך הרצון לתיקון העולם הוא "בלא שום הגבלה כלל, בין בכמות הנטבים ובין באיכותו של הטוב".

בכמות כיצד?

את הכל, את כל העולם, את כל היצורים, את כל הנשמה, אנו רוצים להעלות, ואנו זקוקים להעלות ולעדן את שרש הכל, אנו שוקקים לרומם, לחבר במקור אור החיים, יסוד חי העולמים (אורות הקודש ב, עמ' תקעג).

ובניגוד לאומה"ע החפצים להשליט את הרע בעולם, או כאלה המשלימים עם מציאותו ומוסרים לידיה את העולם המדיני והחברתי ומסתפקים

בהצלת החיים הרוחניים והדתיים, באה שאיפתם של ישראל "להציל את הכל, מבלי להשאיר גם צרור, לחשוב מחשבות לבל ידח ממנו נדח, להציל את הגוף כמו את הנשמה, את חיצוניות ההויה כמו את פנימיותה, את הרע בעצמו כמו את הטוב" (שם שם, עמ' תפח).

באיכות כיצד? יחודו של ישראל אינו בסלידתו מן הרע בלבד, אף לא בשאיפתו לעקירת הרע, אלא בתיקון הרע:

ולא עוד, אלא להפך את הרע לטוב גמור, ולהעלות את העולם ומלואו, בכל צדדיו ותכסיסיו, את העולם היחידי בכל ערכיו החמריים, ואת העולם החברותי בכל סדריו, להעמיד את הכל על בסיס הטוב (שם, שם).

כנסת ישראל אינה מסתפקת בכפרה על חטא שנעשה בדיעבד, אלא הרבה מעבר לזה.

כנסת ישראל שואפת לתיקון העולם בכל מילואו, לסליחה מקורית מטהרת, שבאה לא רק מישועת נפש האדם והטבת רצונו מצד עצמו... כי אם תיקון כולל לסיבת החטאים. חוק הטהרה, העברת רוח הטומאה ע"י שמו של משיח שקדם לעולם, 'פרה אדומה מכפרת', והיא מטהרת מטומאת מת, נעוץ בסילוק המיתה מיסודה, בהעלאת העולם מעומק חטאו, מחטא האדם וקטרוג הלבנה, מנפילת התיאוריה העולמית ביסוד מציאותה, מהנמכת האידיאל העולמי במציאות, מה שהכשיר את החטא האנושי וכל הצרות הרבות הבאות ממנו, הכל צריך להיות מתוקן, הכל צריך להיות מטוהר (אורות, עמ' כו).

וחכמת ישראל הסודית, נועצת היא את כל רישומי מוסרה להמטרה היותר כללית, של תיקון העולמות כולם, ושל תיקונם היותר אידיאלי, רדיקלי, של תיקון שרשם העליון, של יחוד האורה האלוקית העולמית בכל ענפיה עם האלוקות האידיאלית הרוממה מכל ציור עולמים, יחוד קב"ה ושכינתיה, מקור הציווי המחלט (אורות הקודש ג, עמ' ז).

סגולת ישראל היוצרת

וכאן מגיעים אנו לחידוש המיוחד שחידש ישראל בתורת המוסר. אין די בכך לומר שמוסרם של ישראל אמיתי יותר, כולל יותר ועמוק יותר, שהרי הבטיח הקב"ה "נגד כל עמך אעשה נפלאות אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגויים" (שמות לד, י), היינו שישראל יתייחד בסגולה שטרם נראתה בעולם. וכן אין לטעון שהמצוות, החוקים והמשפטים, גילויים חדשים, מראשיתם ועד אחריתם אשר כמותם עוד לא היו מעולם, שכן מוסר היה בעולם גם לפני התורה. ו"אף אם נאמר שמוסר התורה הוא יותר גבוה, יותר עדין, בכל זאת אין התורה נעשית עי"ז לדבר חדש, לא דברים אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגויים' הם, כי אם מוסר משוכלל לגבי המוסר שקדם לקבלת התורה, שהיה לקוי וחסר". אולם כשאנו מקשיבים לדברי הנביא האומר "ואשים דברי בפין ובצל ידי כיסיתיך, לנטוע שמים וליסוד ארץ ולאמור לציון עמי אתה" (ישעיהו נא, טז), למדים אנו "שעל ידי תורתו נעשה עם ישראל ליצירה חדשה מיוחדת. התורה איננה שער לחכמה או מוסר, אפילו לכל שעור קומתם של החכמה והמוסר, אלא היא דבר חדש לגמרי, שער חדש לגמרי" (הרב נריה, משנת הרב, הקדמה של הרב לשיעוריו בספר הכוזרי).

מהו הדבר החדש שלא היה ולא נברא? כוח היצירה שניתן לישראל בתורה ובמוסר!

במוסר כיצד?

המוסר הישראלי איננו כי אם מוסר אינדיוידואלי, ולא גם משפחתי לאומי, ולא גם אנושי כללי, אעפ"י שהכל כלול בו, אבל בעיקרו הוא אלוקי, תורת ה' בורא עולם, תורה שהיא המשכה של היצירה, לא פחות מזה. גדולת הכרה זו היא מורשת ישראל בעולם, והיא גאוותם ועוזם עדי עד (אורות הקודש, ג, עמ' 10).

אורה של חיים ושל טוב, של כח פועל ושל גבורה כללית, יוצאת לאיש הפרטי ולאומה בכללה מהיופי והטוב, הגבורה והנצחיות, שיש בגניזה בכח סודות הטעמים של המצוות הנעשות באמונה לשם שמים. כל מי שמרפה עצמו מדברי תורה ואפילו ממצוה

קלה אין בו כח לעמוד בעת צרה. וכל מי שעושה את המצוות כולן ומחזיק בתורה בלא רפיון, כח החיים שהוא גנוז ביסוד טעמי תורה עושה בו את שלו, אעפ"י שאינו מרגיש בעת העשייה והלימוד כל תוספת כח גשמי או רוחני בקרבו, ובכל עת מצוא שכח חיים דרוש להתגלות יצא כח חיים אצור, אשר נגנז על ידי התורה והמצוות, ומחמם את הלב ומאיר את הנשמה (אורות עמ' כג).

בתורה כיצד?

חכמת הקודש היא נעלה מכל חכמה, בזה, שהיא מהפכת את הרצון והתכונה הנפשית של לומדיה לקרבם לאותה הרוממות שהיא בעצמה מתעצמת בה, מה שאין כן כל החכמות העולמיות, אעפ"י שהן מציירות עניינים נשגבים, יפים ואציליים, אין להן אותה התכונה המפעלית, להמשיך את המהות העצמית של ההוגה בהן אל ערכן. ובאמת אין לה יחס כלל ליתר הכוחות והעצמיות של אדם, חוץ מכוחו המדעי לבד. וטעם הדבר הוא, כי כל ענייני הקודש ממקור חיי החיים הם באים, מיסוד החיים המהוה את הכל, ויש בכוח התוכן המקודש להוות המון ברואים לאין תכלית, לנטוע שמים וליסוד ארץ, וק"ו להטביע צורה חדשה על הנפש ההוגה. וכל המדעים של חול אין בהם זה כח, כי הם אינם מחדשים ומחוללים חדשות מצד עצמם, אלא הם מציירים ומציגים לפני ההשקפה השכלית את מה שהוא נמצא במציאות, וע"כ אינם יכולים גם לעשות את ההוגה בהם לבריה חדשה, לעקור אותו מעצמיות תכונותיו הרעות ולהעמידו במצב של מציאות חדשה, טהורה וחיה באור החיים האמיתיים העומדים לעדי עד (אורות הקודש א, עמ' א).

מניין שואבים ישראל כוחם זה?

השכל האלוקי הוא שכל יוצר, שיש לו פועל בכל מילואיו, ושכל הברואים הוא שכל מצייר, שאיננו יכול כי אם להציג לפניו את מה שישנו. הקרבה האלקית מקנה לנבראים את סגולתו של השכל האלוקי, ולפי ערך קרבתו האלקית כך גדל כח יצירתו (שם,

ג, עמ' 10).

וזהו כוחם של ישראל בהפיכת הרע לטוב, בתיקון הקלקול שבהוויה ובשורשי העולמות, בהעלאת כולם, וביחוד קב"ה ושכינתיה; מפני שרק לישראל יש תכונה של קרבת אלוקים המקנה את כח היצירה, "כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראנו אליו" (דברים ד, ז).

ההבדל העצמי שבין ישראל לעמים בשרש נשמתם הוא ששכל האדם בכללו, שאיננו כי אם שכל מ צ י י ר, מציג ברוחו את המצוי, ומגלם אותו במעשיו, באמנות לכל פרטיה, מסתגלים לו כל העמים אשר תחת כל השמים; אבל סגולה אלוקית של שכל יו צ ר, זאת היא הפליאה של סגולת ישראל, שהיא מבדלת אותו מן העמים כולם בעליוניות כזאת שכל הבדל סוגי לא ידמה לו. והולכים אנו דרך ארוכה מאוד, דרך מעלות ומורדות, גלויות וגאולות, עד שנבא לאותו גמר הצביון של הופעת נשמתנו בהגמרה בכללנו ובפרטנו, 'אלוהים אתם ובני עליון כולכם' (תהלים פב, ו), בעלי נשמה יו צ ר ת פועלת בצורה על כל היקום, כדוגמא של מעלה 'ואשים דברי בפיך ובצל ידי כיסיתך, לנטוע שמים וליסוד ארץ ולאמור לציון עמי אתה' (שם, שם, עמ' סז-ח).

וכך הולכים ישראל ומשפיעים מתוך המרכז על ההיקף כולו.

ישראל בעמים, ארץ ישראל בארצות, תורת ישראל בתורות ואמונות כולן, הנם שלשה מרכזים, שאוצרות חיים ואורות עולמים גנוזים בהם להיות מזינים את כל העולם כולו, מעלים ומקדשים אותו.

ישראל בתור אומה מיוחדת... משפיע הוא על ההיקף של כל העמים כולם, לעדן את הנשמה הלאומית שבכל עם, ולקרב את העמים כולם בכוחו למעמד יותר נשגב ויותר אצילי.

ארץ ישראל עומדת להשפיע... על כל הארצות כולן, לעדנם ולרוממם ולקרבתם אל תכלית הוויתם.

תורת ישראל עומדת להופיע אור גדול מתוכה על כל השטף של רוחות האמונה השונות, אצל עמים וקיבוצים שונים, להסיר מהם

כל סיג וטפל, ולהאיר אותם באור הקודש והטהרה האלוקית

(אורות, עמ' קנא).

אולם כיצד מתקרבים ישראל ומקרבים את העולם למטרה זו? בקיום המצוות.

הרגש הטוב הזה, לפי גודלו, היקפו ועומקו, כן צריך שיהיה מעוטר בחכמה גדולה ובגבורה כבירה, למען דעת איך להוציא אל הפועל בכל גווניו" (שם, עמ' קלט). "רוח שונה מרוחות כל העמים אשר תחת כל השמים, מוכרח שתהיה לו ג"כ כלכלה מיוחדת הנאותה לו, המפרנסת אותו, מחזקת את כוחו ונותנת לו את קיומו, לא תוכל לפי זה היהדות לסמוך רק על המזון התרבותי הכללי, שאין בקרבו אותם החלקים שגופה הרוחני נבנה מהם" (שם, עמ' ג). "על כן צריך טיפוח לא רק השכל של היהדות, כי אם גם הטבע שלה, והטבע אינה נשמרת ומתברכת כי אם בתהלכה היגיינית הראויה לה, שהן כל מצוותיה של תורה, דת משה ויהודית בפועל (אדר היקר עמ' קמח).

כשם שהמוסר הישראלי איננו מוסר של חול, אלא מוסר אלוקי עליון, כך ביטוי המעשי צריך לבוא ע"י הדרכה שמימית ומעשים אלוקיים.

"המסגרת האנושית צרה היא בעדנו, כ"כ גדול הוא רוחנו, עד שאנו דורשים להתפשטותו במלוא קומתו מלא כל. המוסר שלנו מתפשט והולך הוא על כל בריה, על כל היש, ומוכרח הוא מפני זה להיות מתגשם ע"פ האמרה היוצאת מאדון כל עולמים"; ולכן "התורה הישראלית מוכרחת היא להיות מן השמים ומתפשטת היא על הארץ, בכשרון האומה הפנימי, המותאם לאותו אור שמימי, שכל סעיפיו הולכים הם באותם העקבות של הגשמת המוסר העליון שלמעלה מכל הגבלה, על מלוא כל" (אורות הקודש, ג, עמ' ג).

ייעודו של ישראל להגשים בפועל על הארץ את האידאליים האלוקיים העליונים. "השאלה היא רק איך יתגלה לאדם המוגבל הטוב לכל המצוי, שהוא כ"כ נעלם ממנו. וע"ז התשובה מוכרחת לבוא, שבעולם תמצא נקודה מאירה, שמפי הגבורה ישמע בה תורה ומצוות והתורה מן השמים

צריכה להיות מכוונה לטובת הכל, מראשית ועד אחרית" (שם, עמ' ו).
ובכוחם של מעשים אלוקים להכיל אידאליים אלוקיים בלתי מוגבלים
"ובכללותה של התורה, הכתובה והמסורה, ובהשתרגות כל ענפיה, ספון
הציור הרוחני היותר עליון ומקורי של חפץ האומה, מצד מגמת חייה
היותר עליונים... והמעשים הם הבסיסים החמריים, הנושא הממשי,
שהתיאוריה הגדולה הזאת מנחת בם את אוצרותיה" (אורות, עמ' ס).

וכך יש לראות את האורגניזם של התורה כולה: "כל המעשים כולם, כל
המצוות, כל המנהגים, אינם כי אם כלים רבים המכילים בקרבם, כל אחד
ואחד ניצוצי אורה אחדים מהאורה העליונה והגדולה הזאת, שלפי חסנם
של הכלים, לפי טהרם ודיוקם המכוון... כך האורה מתגדלת" (עקבי הצאן,
עמ' קכד).

ויש לדעת, שהמחשבות העליונות של תיקון עולמות שייכים אמנם
לשרידים אשר קרא ה', אבל הצדדים המעשים שייכים לכל, וכל אחד
מישראל מסוגל למלא תפקידו. ידיעה כזאת מגדילה את אחריותו המוסרית
של כל אחד, ודברי חז"ל שלעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו זכאי
וכאילו העולם חציו זכאי והוא מכריע כל העולם, מקבלים עתה משמעות
חדשה. רעיון זה שאנו עוסקים בו, האחדות הנשמית של ההויה כולה -

אעפ"י שלא יובן בכל עומקו כי אם ע"י שינון ולימוד מרובה, מ"מ
כבר יהיה בזה בית יד לחפץ בחשק אהבת ה' ית' ואור תוה"ק. כי זה
פשוט הוא, שגם הירוד שבאנשים אם יציעו לפניו שיכול הוא בכל
עת לעשות חסד עם כל העולם כולו, הכולל בתוכו כ"כ הויות עד
אין תכלית, יתעורר בשמחה ובגבורה לעשות טוב; וכל העצלות
והרפיון אינו בא כ"א מחוסר אמונה בגודל הטוב שעושים ממש
עם כל היקום בעסק התורה והמצוות, העבודה וזכיכות המדות,
אשר עבור זה האיר ה' את עינינו בדברי קדושי עליון בעלי קבלת
אמת, אשר הרחיבו המשכיות להודיע את גודל יקרת העבודה,
ואיך מעלים על ידה את כללות ההויה וכל פרטיה (אגרות הראי"ה, א,
עמ' שלט).

בהמשך דבריו מתאר שם הרב קוק זצ"ל איך פועלת השפעת היחיד על
המעגלים הרחבים יותר.

זהו הציור בא ע"י ההבנה של האחדות הרוחנית, דהיינו להשכיל שאור הנשמה של כל יחיד הוא מקושר עם הנשמה הכללית של כל ההויה כולה... ובידינו להוסיף אור בנשמה שלנו ע"י התורה, החכמה, המצות, העבודה והמדות הטובות בכל עת ורגע, ובכל רגע שאנו מוסיפים אור בנשמתנו... מוסיפים אנו השלמה וחיים בכל. והצדיק מוסיף על ידינו אומץ בעבודתו, והרשע מתמתקת רשעתו באיזו מדה, והרהורי תשובה באים לו, ואפילו הבהמות והחיות מתבסמות לפי ערכן, ואפילו היצורים הנוטים להזיק ולהחריב מתעדנים ומזדככים, מזיו הקדושה הנוספת ע"י נשמה אחת השמה לב באמת על הכלל כולו, ואין צריך לומר גודל האור שמתוסף בצחצחות העליונות בנשמות ובכל המדרגות של העולמות הרוחניים, שאין קץ ליפים והוד קדושתם וחמדתם.

וכך מגשימים ישראל אידאלים אלוקיים בחיים, בעסק התורה והמצוות, ובכוח היצירה שבהם מטביעים צורה חדשה על העולם.

הננו חזקים מרוח הזמנים, איתנים מכל איתני תבל, הננו שואפים לקום לתחיה באותו הגודל של אבותינו, ולהיות עוד גדולים ונשאים מהם, מוסר השפענו רב בעולם, והננו נכונים להשפיע עמו ג"כ עונג וחיים רעננים; את האנושיות כולה הננו מקפלים ברוחנו בגלוי, ואת כל המציאות כולה במצפוננו... רוחנו איננו ירא מפני הזמנים, הוא יוצר את הזמנים ומטביע עליהם את צורתו. כח היצירה שלנו מטביע את הרוחניות היותר עליונה בחומר ריאלי מעשי, שכל מה שתגדל ההתפתחות, יגדל כשרון היצירה והצד האומנותי הנפלא הנותן חיים לעולם, בהגשימו את כל העליוניות שבמחשבה ושאיפה - בפעולות מעשיות מוחשות ומוגלמות, שבהן הוא מחיה אותה ומשליטה במציאות, זה יקום עוד לתחיה בכל מילואו בתחייתנו השלמה (אורות, עמ' נה).

התייחדות וכלליות בישראל

וכאן באים אנו לדון בשאלה שהצגנו בתחילת הדברים, 'האם היהדות היא גזענית? והתשובה שלילית באופן נמרץ. גזען הוא מי שמאמין בעליונותו על אחרים, והוא רודף את הנחותים ממנו ושולל את קיומם; אבל היהדות

מבקשת להיטיב עם כל העולם:

התכלית הלאומית של ישראל מיוחדת היא בתור חטיבה אחת בעולם, שהיא מצוינת בתקוה לעצמה, לא בשביל עצמה, כ"א בשביל הטוב הכללי שהוא חן השכל הטוב, והמוסר והיושר האמיתי, שא"א שיבנה כ"א ע"י תיקון עולם במלכות שדי... תכלית מציאותה הפרטית של ממשלתם של ישראל ומלוכתם היא לשם התכלית הכללית... וא"כ אין מגמת מלוכת ישראל בתור אבר פרטי מתוך כל האנושיות כולה, כ"א בתור ערך הכלל כולו, שצריך שיתכנסו אליו כל הפרטים להתעלות עמו, להשפיע עליו ולהיות מושפעים ממנו (עולת ראי"ה, א, עמ' שפו).

תכונתה הלאומית של ישראל מבוטאת ע"י משיח בן יוסף.

התכלית האחרונה אינה התגדרות התייחדות הלאומיות בלבדה, כ"א השאיפה לאחד כל באי עולם למשפחה אחת, לקרוא כולם בשם ה'; ואעפ"י שזה צריך ג"כ מרכז מיוחד, מ"מ אין הכוונה כולה רק המרכז, כ"א פעולתו ג"כ על הכלל הגדול.

כל מה שיש בו מן הלאומיות המצומצמת ומגרעותיה של אהבה הפרטית היתרה, צריך להיהרס.

על כן עתיד משיח בן יוסף ליהרג, ומלכות אמיתית וקיימת תהיה משיח בן דוד. וכשמתד הכוסף אל הטוב הכללי מגיעה לביטול ערכה של ההתייחדות הלאומית, הנה עוד צעד אחד והרע יהיה מבוער ג"כ מחיי היחידים. נמצא שביטול יצה"ר והריגת משיח בן יוסף קרובים הם בענינם זה לזה, לפיכך נחלקו חז"ל בפ' החליל על הפסוק 'והביטו את אשר דקרו' אם הוא על משיח בן יוסף שיהרג או על יצה"ר שנהרג (אורות, עמ' קס).

לצורך תעודתם האוניברסלית של ישראל, יש צורך בהתייחדות לאומית דווקא ובהבדלה מוחלטת בין ישראל לעמים, ואעפ"י שהבדלה זו נראית כפרישה מן הכלל וכניתוק ממנו, אין זה אלא למתבונן השטחי; אך "למסתכל הפנימי מתראים הם [הניגודים] בתואר ריחוקים מקומיים של שתילים, שהם משמשים לטובת רעננותם ושביעת יניקתם, כדי

שכל אחד ואחד יתפתח במילואו, ותהיה הסגולה המיוחדת של כל אחד מחוטבה בכל פרטיה, מה שהקירוב היה מטשטש ומקלקל הכל. והאחדות המתואמה באה רק מתוך זה הריחוק, שרי בפירוודא וסיים בחיבורא" (אורות הקודש, א, עמ' טו).

יסוד זה הוא כללי, והוא הכרחי גם בהדרכה חינוכית.

בהדרכת הכלל באה במקומה הבדלה כתתית. הבדלת שבט לוי ביסוד האומה, והבדלת הכהונה מתוכו. בזמנים המאוחרים, הבדלת חברים מעמי הארץ, ובכלל הרי הוא התוכן הרחב של הבדלת ישראל מן העמים, ובהרחבה יותר קדושה, הבדלת האדם מכל הבהמה והחיה, ע"י הגדרה של חלקים מיוחדים, תורות ומשאת נפש מיוחדות, שבהם עומד עולמו הפנימי האנושי, המתנשא למעלה למעלה. אבל בתוך עומקה של הבדלה זו - התחברות והכללה גנוזות הן, כלולות הן בכללותה... האומה המיוחדת, סגולה מכל העמים, בשמרה את כל סגולותיה הפנימיות, בהתבדלה מכולם, הרי היא מוכנה להתכשר להעשות אור לגויים ותשועת אפסי ארץ... זאת היא נחלת ה' בכל דרך הקודש, הפרדה ע"מ התחברות, להיפך מההכללה הגסה המדברת גדולות ואומרת לאגד הכל בחבילה אחת ומאבדת כל הוד רוחני ואצילי... סטרא אחרא שרי בחיבורא וסיים בפירוודא, וסטרא דקדושה שרי בפירוודא וסיים בחיבורא, ושם גופיה איקרי שלום (שם, ב, עמ' תמ).

וזה תוכן תפילתו של משה "ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר ע"פ האדמה", שביקש משה שלא תשרה שכינה על אומות העולם (שמות לג, טז, ועיין ברכות ז ע"א). אין כאן "קמצנות" רוחנית וצרות עין, אלא חדירה עמוקה לרוח האדם ודרך חינוכו והתעלותו, ואע"פ שראויה האנושיות כולה להתאחד למשפחה אחת:

העולם צריך להעידון התמציתי, שהאנושיות משתכלל על ידו בעושר הצביונים המיוחדים של כל אומה, וזה החסרון תשלים כנסת ישראל, שתכונתה היא כמין אוצר רוחות גדול הכולל בקרבו כל כשרון וכל נטית רוח עליונה. ובמילואה הגמור של כנסת

ישראל יהיה שמור בעולם, ביחוד ע"י קישורה עם כל העולם כולו, כל הטוב שיוצא מפלוגת עממים, ושוב לא ימצא כל צורך בהתפלגות הממשית, והיו כל העמים הכלליים חטיבה אחת, ועל גביהם בתור אוצר קודש, ממלכת כהנים וגוי קדוש, סגולה מכל העמים, כאשר דבר ה' (אורות, עמ' קנו).

כשם שהאדם הפרטי, כשרצונו להתקרב לאלוקים, "איננו מתקרב ע"י כוחותיו הפחותים, ע"י נטיותיו השפלות כ"א ע"י העליוניות שבקרבו, והצד העליון שבו ממשיך את הכל לצד החיים הבהירים האלוקיים - כן גם האורגן הלאומי, וגם האנושי, איננו ראוי ואיננו יכול להתקרב אל האלוקים בקוטנו, בכוחותיו הדלים, בהרגשותיו המהוממות ומטרופות בין גלי חיי החושים הטורפים אותו... לכן מאציל האדם חלק עליון מקרבו, מקרב קבוציו, לשם התקרבותו כולו לאלוקים" (שם, עמ' נד).

והוא הדין לגבי המגמה האלוקית, הטוב הכללי המקיף את הכל.

רק אותו הקיבוץ האנושי שיוכל להביע את זאת ממלוא הפה של כל פנות נשמתו, ביותר בליטה ופיתוח, הוא הוא היותר מתקרב אל השלמות והבטחה בהמשכת מציאותו, והיכול ליתן לענייניו צורה חשובה, שתשאר חשובה לעד, לא רק במעמד של תבערת ההרגשות (שם, עמ' נו).

לעת עתה עוד לא באה התרבות למדה זו, להכין סמפטיה אלוקית של הטוב המחלט בעומק הנשמה של האורגנים הקיבוציים, וע"כ הננו רואים בהם עדיין סימני רשע ועריצות, ומהות המוסר הולכת ומתמסמסת ונעזבת מן הלב הכללי של הקיבוצים, אבל מורשת פליטה יש לה להאנושיות בכנסת ישראל שהסימפטיה האלוקית נמצא בחוגה הפנימי (שם, עמ' מח).

לכן הכל תלוי בהתעלותו של ישראל, וכמידת בריאותו של הלב כן מידת בריאותו של הגוף כולו. ולכן:

העולם ומלואו לאור ישראל מחכים... לעם אשר ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר, העם המטהר את העולם כולו מטומאתו ומכל מחשכיו, העם אשר נחל חמדה גנוזה, כלי חמדה, שבה נבראו

שמים וארץ. לא חזיונות לב, לא מוסר אנוש, לא רק חפץ הגון וציויר טוב, לא הפקרות העולם החמרי בכל ערכיו, לא עזובת הגוף ביסוד ערלתו וטומאתו ועזובת החיים והחברה, הממלכה והמשטר בשפלות זוהמתם, ולא עזובת העולם וכוחותיו הטבעיים אשר נפלו יחד עם חטאת האדם בשפלותם, כי אם רוממות הכל 'אור הלבנה כאור החמה, ואור החמה שבעתיים כאור שבעת הימים' (ישעיהו ל, כו). (שם, עמ' כב).

לאור זה "טעות יסודית היא החזרה מכל היתרון שלנו, החדלון מההכרה של 'אתה בחרתנו'. לא רק משונים אנחנו מכל העמים, משונים ונבדלים בחיים הסטוריים מצוינים שאין דוגמתם בכל עם ולשון, כ"א גם מעולים וגדולים מכל עם. אם נדע את גדולתנו אז יודעים אנו את עצמנו, ואם נשכח את גדלנו אנו שוכחים את עצמנו, ועם שישכח את עצמו בודאי הוא קטן ושפל. רק בשכחת עצמנו הננו נשארים קטנים ושפלים ושכחת עצמנו היא שכחת גדולתנו" (שם, עמ' נה).

כבר בימי קורח רצו לבטל את ההפרדה, לא השכילו להבין שההפרדה באה למטרת ההכללה.

הקריאה של 'כל העדה כולם קדושים', היתה קריאה לועגת לכל תוכן הקודש ולכל הרוממות וההכנה התוכית, הדרושה להעשות עד שיהיה הקודש מבוסס בחיים באמת...

והרעיון הזה הפך להיות הבסיס התיאולוגי של הדת הנוצרית.

הקריאה אל כל העמים השקועים בכל רפש הטומאה, בכל מעמקי הרשע והבערות, בתהומות החושך היותר מחרידות 'הנכם כולכם קדושים, כולכם בנים לה', אין הפרש בין עם לעם, אין עם קדוש ונבחר בעולם, כל האדם הוא קדוש בשווה' - זאת היא הקרחת האנושית... העולם צריך שיכיר כי לא בהגה אחד, באמרת אמונה מתוארה לבדה, די לאדם לעוף לגן עדן, וכל אוצר הרעה, הרצח והתיעוב, הספון בכל חדרי רוחו, בדמו ובבשרו, יכול להשאר בעינו... יכיר האדם וידע כי כל עמלו צריך שירוכז לטוהר הנפש. האפשרות של הטוהר בתכונת העמים טעונה היא מילוי של ריכוז

שהוכן כבר מאז... ע"י אותה האומה הנפלאה (שם, עמ' לג).

אין אנו חוששים מהצמצום הנובע כביכול, מהתייחדותנו הלאומית, אעפ"י שאנשים בעלי תכונה אוניברסלית "ירגישו מחנק אם יסגירו אותם ברוחם רק בתוך חוג לאומם. אבל האומה שהאוניברסליות הגמורה טמונה בעומק נשמתה, 'נדיבי עמים, עם אלוקי אברהם', היא דורשת לעולם מעשים החוקקים יפה את טיפוסה בקרבה פנימה, ועליהם חלים בשפע אידאלים נאצלים אוניברסליים" (שם, עמ' קנב).

על כן נקראים אנו להעמיק דווקא את ייחודנו הלאומי.

הננו נתבעים להעלות את עצמנו ולהרבות את גדולתנו, להרחיב את חכמתנו. באור החיים שמתוסף בנו הננו מוסיפים אור וחיים בכל היש, והיש כולו דוחק אותנו להמציא לו עילויו (אורות הקודש, ב, עמ' תקעב).

רק כשנהיה מה שאנו צריכים להיות, תשוב להאנושיות הסגולה העליונה, שהתמצית שלה תהיה מסוגלה לאור הרוחני הגנוז בתכונתה, ממילא תתרומם כולה, ובגאון תכיר את האושר שלה, במה שזכתה שהחלק היותר מוכשר שבה יהיה ממולא באור האלוקי הזך, וע"י השפעתו תדע בכללותה איך להתרומם לפי מדתה (אורות, עמ' קנה).

הדאגה להתעלות העולם כולו מונחת ביסוד השמירה על הייחוד הלאומי הישראלי.

ישנם צדיקים כאלה, שהם גדולים ועצומים מאוד, שאינם יכולים לצמצם עצמם בכנסת ישראל לבדה, והם תמיד דואגים ושוארים את הטוב בעד כל העולם כולו; ומ"מ גם הם קשורים בנקודתם הפנימית דוקא בכנסת ישראל, מפני שכנסת ישראל היא התמצית של הטוב והמעולה שבכל העולם כולו, ובאהבה וטובה שתבוא לכנסת ישראל, חוזרת היא ומקפת את כל היצור. צדיקים הללו אינם יכולים להיות לאומיים עפ"י התוכן החיצוני של המלה, שהרי אינם יכולים לסבול שום שנאה ושום עולה, שום הצטמצמות ושום התכווצות של הטוב והחסד, והם טובים לכל, כמדותיו של הקב"ה, שהוא טוב לכל ורחמיו על כל מעשיו. והם

בכל זאת צופי ישועה אדירים מאד, מפני שהם יודעים שישועת ה', היא ישועת עולם ומלואו וכל אשר בו, ממרומי רום עד עמקי תחת (אורות הקודש, ג, עמ' שמט).

עם ישראל צריך למזג את דרכו של אברהם עם דרכו של אהרן:

חסד של אברהם הוא כולל את כל באי עולם, וחסד של אהרן הוא מרוכז בישראל. ומי שמתדבק במדת החסד לאמיתו, באור תורה, צריך שיחבר את שני ענני הכבוד הללו, של אברהם ושל אהרן ביחד, ויאירו עליו שני האורות, ואז יאמר חביב אדם שנברא בצלם וחביבים ישראל שנתן להם כלי חמדה, וע"י האיכות שבחסד אהרן תתעלה הכמות של חסד של אברהם והיא ג"כ תאיר באור האיכות, כאשר היתה במדת אברהם בעצמו... ואז יבנה העולם בנין שלם ביראה ושלוש ויקראו לירושלים כסא ה' (שם, עמ' שלז).

באחרית הימים

המיזוג של אור חסד אהרן עם אור חסד אברהם יגביר את איכות החסד בכל בני האדם, וזה יתרחש באחרית הימים.

מהרה יתקיים בנו "שמעו עמים ירגזון" (שמות טו, יד), מהרה יוסר המסוה מהעולם וידעו כי עם ה' אנחנו, כי יד ה' לטובה עלינו, כי מרכז העולם ומרכז האנושיות אנחנו... ידעו כל באי עולם כי אהבת עולם היא אהבתנו, ידע כל התבל הנאור, עם כל חכמותיו, כל המודרניות שלו, עם כל שיקועו החמרי... שאכן אחת היא האמת העומדת לעד, ואמת זו חקוקה היא במצחה של החיה השמימית המתהלכת על הארץ בתבנית גוי ששמה ישראל. ידע כל העולם כי אנחנו הננו שורק כולו זרע אמת, וכל יד עמל ותלאה תקצר מלהפריע את תחיתנו וגאולתנו, וידעו ויכירו כי צור ישראל מושיענו וגואלו אביר יעקב (נמצא בכתבי הרב קוק זצ"ל, לאחר מלחמת ששת הימים).

אומות העולם החזירו לנו שנאה ורדיפות תחת הידידות הפנימית שהראינו להם, משום ש"עד תור הגאולה העתידה השפענו על העולם רק לימודי חובות, מוסר וצדק היוצא מדעת אלוקים אמת - וחובות אין העולם חפץ

לקבל; ואם הוא מקבל, נשאר בלב טינא על המעורר הראשי לידיעת החובה שאינה נותנת לנפש הברברית להתפשט בכל מאוייה. אבל בבוא התור של אור העולם להגלות, יִנְדַע לעולם שדרכי החיים של העונג האמיתי אנחנו משפיעים בעולם, את אושר החיים הנותן לו את ערכו, אשר מבלעדיו הוא שלול כל ערך; ועונג ואושר זהו דבר השווה לכל, עכ"פ לחשוק בו, ואת המקור המשפיע אושר ועונג מכבדים ומחבבים - ע"כ 'יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגויים בכנף איש יהודי' (זכריה ח, כג) (אורות, עמ' קנז).

עדיין ארוכה היא הדרך, ואעפ"כ בטוחים אנו בהצלחתה:

התחלנו להגיד איזה דבר גדול בינינו לבין עצמנו ובאזני העולם כולו, ולא גמרנוהו עדיין. הננו עומדים באמצע נאומנו, ולהפסיק לא נרצה ולא נוכל... נדבר ונסביר כמה שכח הדיבור שלנו ירשה לנו, בתוכיותנו אנו מבינים את הגיונינו, ובהמשך הזמן יצא גם דיבורנו מהגלות הכבדה שהוא כבוש בה, ונוכל לדבר, לתאר ולהסביר במבטאים ברורים את אשר אנו מבקשים בהויתנו השלמה. אמנם עד תור הזהב ההוא לא נחדל מעבודתנו המעשית והרוחנית. לרדת מעל במת ההסטוריה אפשר רק לעם אשר גמר את אשר החל, לחזיון רוחני אשר הוציא את כל הכמוס עמו לאור עולם. להתחיל ולא לגמור זהו דבר שאינו נוהג במציאות (שם, עמ' קלו).

ומכאן הערך הכלל-עולמי שבגאולת ישראל:

שאיפת ישראל לבנין האומה, לשיבת הארץ, היא שאיפה של עומק הטוב החודר את כל היש בשרשו. לא זקיפת לבנה מאיזה בנין, כ"א פניה שלמה, עמוקה אל היסוד של כל הבנין, לכוננו בתיקון. לא עצים אחדים וענפים מאילן החיים והטוב, אלא לחשוף את המקור, את מעין החיים שלשד עץ החיים, עם כל שרשיו גזעיו וענפיו, פירותיו ועליו, משם יונק, וממנו יבוא רוח חיים, רוח חדש, ועולם חדש יבנה 'כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני נאום ה', כן יעמוד זרעכם ושמכם' (ישעיהו 10, כב) (שם, עמ' כו).

והנה בא עתה של האומה "להתעודד, להתרומם, להתנער מעפר השפלות, לנתק כבלי הגלות ולדרוש פריחה חדשה על הארץ אשר בה החלה התרבות הנשמית האלוקית, בעד האומה ובעד העולם כולו, להתרקם" (שם, עמ' מט).

אי אפשר לרוח אדם שהרגשת נשמתו פועמת בו, להיות שוקט בשעה גדולה זו, מבלי לקרוא לכל הכוחות הצפונים באומה: עורו וקומו על תפקידכם... ישראל מוכרח לחשוף את מקור חייו, לעמוד הכן על רגלי אופיו הרוחני... התרבות העולמית מתנוודדת, רוח האדם נחלש, מחשכים מכסים את כל העמים... והשעה הגיעה... כל התרבויות שבעולם יתחדשו ע"י חידוש רוחנו, כל הדעות יתיישרו, כל החיים יאורו בשמחת לידה חדשה בהתקוממותנו, כל האמונות ילבשו בגדים חדשים, יסירו את הבגדים הצואים מעליהם ויתלבשו בלבושי יקר, יזניחו את כל פיגול, כל טמא וכל תיעוב שבקרנם, ויתאחדו לינק מטללי אורות אשר הוכנו מאז לכל גוי וכל אדם בבאר ישראל (שם, עמ' טז).

ואז יתנער ישראל ויקרא:

הנה האור, קול אלוקים חיים הקורא לי מעומק חיי.

הנה אור-חפש-עולמים לכל היקום, הבא ומבריק מאור ה' על ציון, על מקום גיא חזיון, אשר דבר אל חי החל להשמע משם.

עוד ישמעו כל מורדי ארץ, עוד יאזינו כל כופרי תבל, ישובו כל אשר בהם ניצוץ של חיים, יתעלו נשמות מתחתיות ארץ, ירמו אומללים מירכתי בור, יבואו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים.

ישתחוו וקמו מלאי אונים, יתמוגגו והתחדשו אמיצי אור וכת, גדודים גדודים כבירי לבב יקומו יקראו: הנה קם עם, החל חיות גוי, אשר יתן שטף לזרם חיי אלוקים במלוא עולמים, העם העז הנותן בעוזו דרך בים סוער, סולל מסילות עולם לעזוז החיים של הדבקות-באלוקים הרעננה, 'אל ישראל הוא נותן עז ותעצמות לעם, ברוך אלוקים' (תהלים סח, לו) (שם, עמ' קלז).